

“Büyük Kıraât Âlimi İbnü'l-Cezerî'nin Hadisçilik Yönü”

İsimli Tebliğin Müzakeresi

Doç. Dr. Abdulvahap ÖZSOY*

Muhterem hocalarımı ve dinleyenleri hürmetlerimle selamlıyorum.

İbnü'l-Cezerî, tebliğ sahibinin de ifade ettiği gibi daha çok kıraat ilmiyle özdeşleşmiş bir alim olarak tanınmaktadır. Ancak klasik dönem İslam âlimlerinin sadece bir alanda uzmanlaşması söz konusu değildir. Bu durumun, yani sadece ihtisaslaştığı alana dair bilgisi olup diğer alanlardan haberdar olmama hastalığının daha çok modern eğitim kurumlarıyla birlikte ortaya çıktığı görülmektedir.

Erken dönem âlimlerinin ise daha çok ansiklopedik mahiyette bir ilmi altyapıya sahip oldukları görülmektedir. Örneğin İmam Tahâvî hem fıkıh ilminde, hem itikat sahasında, hem de hadis ve tefsir alanlarında büyük bir birikime sahip ansiklopedik bir şahsiyettir. Fakat zamanla ilimlerin ayrıntılı bir hal almaları ve müktesebatının çoğalması bu türden, hemen hemen her alanda uzmanlık seviyesinde ilmi bir birikime sahip olmayı engellemiş görünmektedir. Buna rağmen klasik İslam âlimlerinin sadece bir alanda ihtisaslaştığını görmek de zordur. Bu çalışmanın da ortaya koyduğu üzere İbnü'l-Cezerî de sadece meşhur olduğu kıraat alanında değil, aynı zamanda hadis sahasında da kayda değer bilgi birikimine ve çalışmalara sahiptir.

Tebliğ sahibi Dr. Hasan Yerkazan çalışmasında İbnü'l-Cezerî'nin hayatına kısaca temas ettikten sonra hadisçiliği konusuna yoğunlaşmış, İbnü'l-Cezerî'nin hadis alanında kendilerinden istifade ettiği kişi ve eserleri tespit etmiştir. Yer aldığı isnad örneklerini sunmak suretiyle, İbnü'l-Cezerî'nin aslında hadis rivayet sistemine ismi dâhil olacak derecede hadis ilmiyle iştigal ettiğini ispatlamaya çalışmıştır. İbnü'l-Cezerî'nin ders vermiş olduğu medrese ve eğitim kurumlarından özellikle İbnü's-Salah gibi büyük hadis âlimlerinin hocalık yapmış olduğu Dârü'l-Hadîsi'l-Eşrefiyye'de ders vermiş olması gibi hususlarla hadis ilminde önemli bir yeri olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır. Çalışmadan anlaşıldığı kadarıyla İbnü'l-Cezerî, rical ilmi gibi teknik konulara dair bile eser yazacak kadar hadis ilmiyle ilgilenmiş bir âlimdir. Hadis ilmiyle ilgili çalışmalarının

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. avozsoy@atauni.edu.tr

sıralanarak, kısaca tavsifi değerlendirmelerin yapıldığı çalışmada İbnü'l-Cezerî'nin hadis ilmiyle olan irtibatının gerek bilimsel kaynaklara ulaşma ve bunları bilimsel kriterlere göre kullanma açısından gerekse kullanılan dil, üslub ve ifade tarzı itibariyle oldukça başarılı olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte çalışmada değinilmeyen bir takım hususların olduğu da görülmektedir. Örneğin İbnü'l-Cezerî'nin kendi ifadelerinde yer alan ancak bitirip bitirmediğinin bilinmediği bir takım hadis eserleri de tespit edilmiştir. Buhârî ve Müslim'deki müşkilata dair bir eser yazma niyetinde olduğu yine Buhârî'nin es-Sahîh'i üzerine bir şerh yazma hususunda Allah'tan yardım talep ettiği şeklindeki ifadeleri bu durumu göstermektedir¹. Ayrıca İbnü'l-Cezerî'ye nispeti problemlili bir takım eserlerin olduğuna da değinilebilirdi. Yine verilen eserlerin basım bilgilerine dair malumatların aktarılmış olması da beklenirdi.

Yazma eserler arasında İbnü'l-Cezerî'ye nispet edilen Urcûze fî İlmi'l-Hadîs² isimli eser acaba recez tarzında yazdığı ifade edilen Istılâhâtü'l-Hadîs isimli eser midir? Bu konuda herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Bu konuya da açıklık getirmesi beklenirdi.

Ayrıca ve belki de daha önemlisi İbnü'l-Cezerî'nin yapmış olduğu çalışmaların hadis ilmine katkısı, ricale dair birikiminin mahiyeti, usule dair yazmış olduğu eserlerin orijinalitesi ve usul konularının teknik yönüne vukufiyeti, yapmış olduğu hadis şerhlerindeki yöntemi ve yorumlarının ilmi anlamda derinliği gibi hususların çalışmada özellikle vurgulanmadığı görülmektedir.

Özellikle kıraat ilmi ile hadis ilmi arasındaki irtibatın henüz net bir şekilde aydınlatılmadığı düşünüldüğünde, İbnü'l-Cezerî üzerinden, hadis ve kıraat uzmanı akademisyenlerin ortak çalışmalarıyla karanlık kalan bu hususun üzerindeki örtü açılmalıdır.

Bu çerçevede belki daha ileriki çalışmalarda, özellikle İbnü'l-Cezerî'nin hadis ve kıraat ile alakalı olarak kaleme aldığı çalışmalar bir bütünlük içinde ele alınarak yukarıda kaydedilen hususların aydınlatılacağını ümit etmekteyiz. Böylece İslami ilimlerin

¹ Bkz. İbnü'l-Cezerî, *Zâtu's-Şifâ fî Sîreti'n-Nebiyyi ve'l-Hulefâ*, Thk. Hâyif en-Nebhân, Dâru'z-Zâhirriyye, Kuveyt, (Muhakkikin Giriş Bölümü), ss.59-60.

² Bu eserin yazma nüshalarından biri İrlanda'da Dublin'de yer alan Chester Beatty kütüphanesinde 6/4809 numaraya kayıtlıdır.

birbirlerine olan etkisi, mevcut ilmi birikimin daha iyi anlaşılıp değerlendirilmesi ve bu birikim üzerine yeni katkılarda bulunulması temin edilecektir.

Böyle bir sempozyumu düzenleyen başta Diyanet İşleri Başkanlığı yetkilileri olmak üzere, tertip heyetine ve bilim kuruluna; özellikle de İbnü'l-Cezerî'nin gölgede kalan bir yönünü aydınlattığı için Dr. Hasan Yerkazan hocamıza teşekkür ediyorum.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.